

บทที่ 1

บทนำ



## 1.1 ความเป็นมาของปัญหา

สมัยโบราณการศึกษาภาษาบาลีในประเทศไทย เจริญรุ่งเรืองมาก ผู้เรียนมีความรู้แตกฉานสามารถแปลและแต่งคัมภีร์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมาก ครั้นจนถึงปัจจุบันนี้ การศึกษานั้นเริ่มแต่สมัยสุโขทัยและเรียนตลอดมาเป็นลำดับถึงรัตนโกสินทร์ แต่ละสมัยจะปรากฏนักปราชญ์ราชบัณฑิตได้แต่งคัมภีร์ต่าง ๆ ไว้มาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าท่านทั้งหลายเหล่านั้นจะต้องศึกษาภาษาบาลีเป็นอย่างดี และคัมภีร์ที่ท่านใช้ศึกษาเล่าเรียนเป็นเบื้องต้นน่าจะเป็นคัมภีร์บาลีไวยากรณ์มีสูตร เพราะคัมภีร์นี้บรรจุเนื้อหาวิชาไว้เป็นหลักฐาน มีกฎเกณฑ์ ตัวอย่าง และคำอธิบายสูตรไว้ชัดเจน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแปลการแต่งเป็นอย่างดี

สำหรับประเทศไทยแต่โบราณใช้คัมภีร์กัจจายณะเป็นแบบเรียนในเบื้องต้น ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้คัมภีร์มูลกัจจายณะเป็นแบบเรียนแทน ในสมัยรัตนโกสินทร์สมเด็จพระวันรัต (พิต อุทยมหาเถระ) และสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้อาศัยคัมภีร์นี้และคัมภีร์อื่น ๆ เป็นแนวทางแต่งบาลีไวยากรณ์ขึ้นเป็นแบบเรียนแทน แต่ในปัจจุบันเรื่องราวและวิธีเรียนภาษาบาลีตามแบบคัมภีร์มูลกัจจายณะไม่ค่อยมีใครรวบรวมไว้ ผู้เขียนเองเห็นว่าวิธีการศึกษาภาษาบาลีแบบเก่านี้ แม้เราจะไม่ได้ใช้ในปัจจุบันก็ตาม แต่ก็ยังเป็นวิธีการศึกษาอย่างหนึ่งที่เป็นแบบฉบับของไทยโดยเฉพาะ ที่เรามาจะรู้วิธีการไว้อย่างไรก็ตาม การศึกษาไวยากรณ์โดยใช้คัมภีร์มูลกัจจายณะนี้ มีวิธีการและขั้นตอนซับซ้อน ผู้เขียนเองจึงตั้งใจจะศึกษาเพียงเฉพาะกิจวิชาอาชาตไวัเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ผู้สนใจอื่น ๆ จะได้ศึกษาค้นคว้าส่วนที่เหลือต่อไป

## 1.2 การสำรวจตำราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับซึ่งได้กระทำมาแล้ว

ตำราอธิบายบาลีไวยากรณ์ที่อาศัยมูลกัจจายน์เป็นหลัก ได้มีผู้ทำไว้บ้างแล้วเป็นบางส่วน ได้แก่

- 1.2.1 คัมภีร์กัจจายนะ ของลักษณะมี นารายณ คิวารี
- 1.2.2 กัจจายนมูล ของพระวิสุทธิสัมโพธิ (เจีย ป.9)
- 1.2.3 มูลกัจจายนะแปล ของอำมาตย์ตรีพระปริยัติธรรมราชา
- 1.2.4 ชาติพนมกัจจายน์
- 1.2.5 รูปลัทธิปกรณ์ ของพระพุทธรูปปิยเถระ
- 1.2.6 มูลนอยอาศัยมูลใหญ่ ของสมเด็จพระวันรัต (จิต อุทยมหาเถระ)
- 1.2.7 บาลีไวยากรณ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส
- 1.2.8 บาลีไวยากรณ์ชั้นสูง เล่ม 1-4 ของหลวงเทพคุณานุศิษฎ์ (ทวี ธรรมธัช)
- 1.2.9 อธิบายบาลีไวยากรณ์อาชยาต ของพระมหานาค อุปนาโค
- 1.2.10 อธิบายบาลีไวยากรณ์อาชยาต ของจันทร์ ไพจิตร
- 1.2.11 หลักควรวาบาลีไวยากรณ์ของพระมหาศักรินทร์ ศตพินทุรักษ์
- 1.2.12 อธิบายบาลีไวยากรณ์ ของพระอรियมนี
- 1.2.13 เคล็ดลับบาลีไวยากรณ์ ของบุญมี พิมพ์โพธิ์ และ
- 1.2.14 สัททนีติ ของพระอัครกวีสังเถระ

และนอกจากนี้ ยังมีตำราที่เกี่ยวข้องกับการเรียนภาษาบาลีได้แก่ตำนานการแปล การบอก การสอนพระปริยัติธรรมของสมเด็จพระบรมวงศ์เชอกรมพระยาคำรงราชานุภาพ คัมภีร์สังขยาปกาสฎีกาของท่านดิริมังคลาจารย์ หนังสือทั้งหมดนี้ผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้า เป็นแนวเปรียบเทียบ นำมาประกอบในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้

### 1.3 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความเป็นมาของคัมภีร์มูลกัจจายน์ การเปรียบเทียบระบบไวยากรณ์ของคัมภีร์นี้กับคัมภีร์อื่น ๆ การเขียน วิธีเขียน การแปล การอธิบายสูตรกิริยาอาชยาต และการรวมกิริยาอาชยาตที่ปรากฏในคัมภีร์นี้ และได้รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับคัมภีร์นี้ที่จัดกระจายมาประมวลไว้เป็นหลักฐาน

อนึ่ง ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในเรื่องนี้เฉพาะกิริยาอาชยาตในคัมภีร์มูลกัจจายน์หรือกัจจายนมูล ซึ่งพอมูลฐานจะศึกษาได้ในสมัยรัตนโกสินทร์

### 1.4 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้

วิทยานิพนธ์นี้จะให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา การเปรียบเทียบระบบไวยากรณ์ การเขียน การสอน ขั้นตอนของการเขียน ตัวอย่างวิธีทำตัว (การผสมคำ) ในคัมภีร์มูลกัจจายน์ในอดีต รุขขอแตกต่างและความคล้ายคลึงของระบบไวยากรณ์มีสูตรกับไวยากรณ์เล่มอื่น ฐกิริยาอาชยาตในคัมภีร์นี้โดยละเอียดพร้อมทั้งการนำไปใช้ในคัมภีร์ต่าง ๆ ประการสุดท้าย เป็นการรวมกิริยาอาชยาตที่มีอยู่ในคัมภีร์นี้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

### 1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ในขั้นต้น ผู้เขียนได้ศึกษารวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์มูลกัจจายน์ ได้แก่ คัมภีร์กัจจายนะ กัจจายนมูล กัจจายน์แปล รูปศัพท์ปกรณ์ ชาติพนมกัจจายน์ศัพท์นิตี โมคคัลลนานะ นยาสะ พาลาวคาร มุลนอยอาศัยมูลใหญ่ บาลีไวยากรณ์เล่มอื่น ๆ พระไตรปิฎก ชาติกัฎฐกถา วิสุทธิมรรค มงคลทีปนี สัทธรรมสังคหะ วชิรสารัตถสังคหะ ชัมมปัทฏฐกถา ชินกาลมาลีปกรณ์ สมันต-ปาสาทิกา ทำนทานการบอกพระปริยัติธรรม แบบเรียนวรรณคดีบาลีประเภทคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ และความเป็นมาของคัมภีร์มูลกัจจายน์จากทำนทานและเอกสารต่าง ๆ พร้อมทั้งสอบถามวิธีเขียนมูลกัจจายน์จากพระเถระานุเถระ และบุคคลผู้ทรงความรู้ที่เคยศึกษาคัมภีร์นี้

โดยตรง ได้รวมคำแปลสูตรและอธิบายสูตรบาลีไวยวาทกรรมมูลกัจจายน์ หรือกัจจายนมูลเฉพาะ  
กิริยาอาชยาศโดยละเอียด พร้อมทั้งอ้างอิงหลักฐานการนำไปใช้ในคัมภีร์ต่าง ๆ รวบรวมกิริยา  
อาชยาศและได้แยกธาตุวิภัติปัจจัยให้ปรากฏ แล้วจัดเรียงไว้เป็นหมวดหมู่ตามลำดับอักษร  
สำหรับในภาคผนวกนั้น ได้แสดงตารางเทียบการแจกวิภัติอาชยาศ ภาษาบาลีและสันสกฤต  
ประจำหมวดธาตุ ต่อจากนั้นได้นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ค้นคว้าได้เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและ  
อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย แล้วจึงวิเคราะห์สรุปตามหลักฐาน



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย